

DEENA OSTA

Najbolje prakse za promicanje rada s mladima u Sjedinjenim Američkim Državama

Najbolje prakse za promicanje rada s mladima u Sjedinjenim Američkim Državama

Mart 2022

DEENA OSTA

Analiza izrađena za Institut za razvoj mladih KULT, Bosna i Hercegovina

Izradu publikacije podržao je Institut za razvoj mladih KULT. Stavovi izneseni u ovoj publikaciji nisu i ne mogu biti smatrani stavovima Instituta za razvoj mladih KULT.

Sadržaj

SAŽETAK	4
NAJBOLJE PRAKSE ZA PROMICANJE RADA S MLADIMA U SAD-U	5
Uprava za zapošljavanje i obuku i Ministarstvo rada SAD-a	5
Federalni Zakon o radu (FLSA) iz 2009. godine	5
Zakon o inovacijama i prilikama za radnu snagu (WIOA) iz 2014. godine	5
Job Corps	6
YouthBuild	6
Put ka zaposlenju za mlađe (WPY)	6
Prilike za reintegraciju i zapošljavanje (REO)	7
YouthRules!	7
Okvir za doprinos strateškom planu za saradnju na federalnom nivou	8
Zainteresirane strane	9
Prikupljanje ulaznih informacija od zainteresiranih strana	9
Teme koje je prepoznaala radna grupa	10
LEKCIJE IZ USAID-OVIH PROGRAMA KOJI PROMOVIRAJU UČEŠĆE MLADIH U RAZVOJU	12
1. Osnovati radnu grupu unutar organizacije koja će se posvetiti učešću mladih – ili imenovati omladinskog ambasadora koji će rukovoditi aktivnostima.	15
2. Dokumentiranje i mapiranje aktivnosti koje se tiču učešća mladih.	16
3. Osigurati vidljivost omladinskog rada i inicijativa na internetu, uključujući društvene mreže	16
4. Osnovati savjetodavno vijeće mladih.	17
5. Pružiti snažniju podršku mladim zaposlenicima i pripravnicima.	17
6. Podržati omladinske organizacije i inicijative.	18
7. Povećati učešće mladih u osmišljavanju, implementaciji i evaluaciji aktivnosti.	18

USAID / YES Youth Can! - Pregled projekta (2011.)	19
Evaluacijska pitanja	19
C. SELEKCIJA, ANGAŽIRANJE I ODRŽAVANJE UČEŠĆA MLADIH	24
D. Uloge i odgovornosti	26
E. Osmišljavanje programa fokusiranih na mlade	28
2. Logički okvir za akcioni plan	29
PRILAGODAVANJE PROGRAMA ZA RAZVOJ MLADE RADNE SNAGE U BOSNI I HERCEGOVINI	30
CILJ 1: SARADNJA I KOORDINACIJA.	30
CILJ 2: INOVATIVNE STRATEGIJE ZASNOVANE NA DOKAZIMA.	31
CILJ 3: PARTNERSTVA I UČEŠĆE MLADIH	32
CRKVENI RAD S MLADIMA	34
KURIKULUMI I OBUKE ZA RAZVOJ MLADIH	35
Resursi za omladinske radnike	35
Razvoj mladih u ruralnim i urbanim područjima i mladih koji pripadaju manjinama	35
Obuke za omladinske lidere	35
Političko zagovaranje	36
Finansijske obuke i preduzetništvo	36
Programi formalnog obrazovanja mladih	36
Državne/regionalne strategije i programi za mlade	36
Inicijative za zapošljavanje mladih	36

SAŽETAK

U Sjedinjenim Američkim Državama ne postoji jedinstvena definicija rada s mladima, koji se umjesto toga može definirati na nekoliko načina u skladu s tri glavne perspektive.¹ Perspektiva izgradnje karaktera radom s mladima smatra svaki rad koji za cilj ima izlaganje mlađih ideološkoj obuci kako bi ih integrirali u društvo kao odrasle osobe, što se postiže kroz obrazovanje i obuku. Iz perspektive repertoara društvenog obrazovanja, rad s mladima definira se kao kulturološko prilagođavanje, razvoj zajednice i institucionalna reforma. Kulturološko prilagođavanje naglašava važnost rada s mladima koji im omogućava da postanu zdrave odrasle osobe, umjesto fokusa na mijenjanje institucija društva kako bi potakli razvoj mlađih. Razvoj zajednice se odnosi na nedostatak mogućnosti koji se pružaju mladima za donošenje odluka u društvu. Institucionalna reforma podrazumijeva strukturne promjene i proširenje spektra prava mlađih. Treća perspektiva zove se samoemancipacija. Ovaj pristup potiče zajedničku borbu i rušenje institucija i ideologija vladajućih klasa. Bez obzira na definiciju, cilj rada s mladima je oblikovati obrazovane i informirane mlade koji imaju vještine potrebne da dosegnu svoj puni potencijal.

U ovom izvještaju opisane su najbolje prakse za promicanje rada s mladima u SAD-u, koje se mogu prilagoditi kontekstu Bosne i Hercegovine. U SAD-u postoje brojni propisi i federalni programi za mlađe koji reguliraju rad sa mladima te najbolje prakse koje promovira Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID). Navedene najbolje prakse uključuju mlađe ambasadore, strategije osnaživanja mlađih, jačanje podrške pri zapošljavanju mlađih i podrške za mlađe zaposlenike, obuku za mlađe lidere, jačanje učešća mlađih u osmišljavanju i implementaciji projekata, i razvoj finansijske pismenosti.

---

1 <https://infed.org/developing-youth-work-chapter-3-definition-tradition-and-change-in-youth-work/>

NAJBOLJE PRAKSE ZA PROMICANJE RADA S MLADIMA U SAD-U

I. DEFINICIJA MLADIH

Ne postoji međunarodno prihvaćena definicija mladih, ali u ovoj analizi korištene su dvije definicije koje koriste Ujedinjene nacije i strateški plan Sjedinjenih Američkih Država Prilike za mlade. UN mladim ljudima smatra sve osobe starosti od 15 do 24 godine.² Okvir politike prema mladima iz dokumenta Prilike za mlade (eng. Pathways for Youth) iz 2013. godine mlade dijeli u tri kategorije: rana adolescencija (do 14 godina), srednja adolescencija (15-17) i kasna adolescencija/rano odraslo doba (18-24).³

II. NAJVAŽNIJI PROPISI KOJI SE TIČU RADA S MLADIMA I RELEVANTNI PROGRAMI ZA MLADE NA FEDERALNOM NIVOU

Uprava za zapošljavanje i obuku (eng. Employment and Training Administration - ETA) i Ministarstvo rada SAD-a (eng. Department of Labor - DOL)

ETA pruža usluge zapošljavanja i obuke kako bi Amerikancima olakšali ulazak na formalno tržište rada. ETA također ima posebne programe za mlade koje vodi Odjel za pružanje usluga mladima a koje su namijenjene Amerikancima starosti od 16 do 24 godine (ova grupa se često suočava s preprekama pri zapošljavanju).⁴ Ovaj Odjel rukovodi programima za mlade koji su spomenuti u nastavku, kao što su pripravnicički programi, Job Corps i YouthBuild.

Federalni Zakon o radu (eng. Fair Labor Standards Act - FLSA) iz 2009. godine

FLSA implementira Ministarstvo rada, a u njemu su definirane satnice, radno vrijeme i sigurnosni uslovi koji štite mlade. Zakon o radu dozvoljava maloljetnicima starijim od 14 godina da rade na određenim radnim mjestima, ali im ograničava radno vrijeme. Za većinu radnih mjesta donja dobna granica je 16 godina.⁵ Iako zakone o radu donose savezne države, FLSA definira minimalnu satnicu (\$7,25) i propisuje plaćanje prekovremenog rada (polovina redovne satnice).

Zakon o inovacijama i prilikama za radnu snagu (eng. Workforce Innovation and Opportunity Act - WIOA) iz 2014. godine

Ovaj zakon implementira Uprava za zapošljavanje i obuke u sklopu Ministarstva rada. Zakonom je uspostavljen program

2 <https://social.un.org/youthyear/docs/UNPY-presentation.pdf>

3 https://youth.gov/sites/default/files/IWGYP-Pathways_for_Youth.pdf

4 <https://www.dol.gov/agencies/eta>

5 <https://www.dol.gov/agencies/whd/flsa>

za zapošljavanje mladih u riziku starosti od 14 do 24 godine. Sredstva za mlađe dodjeljuju se saveznim državama i lokalnim zajednicama na osnovu posebne formule, a usmjerena su uglavnom na mlađe koji su izšli iz obrazovnog sistema.⁶

WIOA je osnovala američke centre za zapošljavanje širom zemlje koji nude „preporuke za obuku, savjetovanje o karijeri, oglase za posao i slične usluge vezane za zapošljavanje“.⁷

- Povezani zakoni: 29 CFR 29 – Standardi za registraciju pripravničkih programa

WIOA također nudi pripravnštva kao osnovu za uspjeh u karijeri; pripravnštva mogu početi dok su mlađi u srednjoj školi ili na fakultetu, a postoje i strategije za dvojni upis.⁸

- Povezani zakoni: Javni zakon 113-128 - Zakon o inovacijama i prilikama za radnu snagu iz 2014. godine

III. PROGRAMI ZA RAD S MLADIMA KOJE FINANSIRA VLADA

Job Corps

Job Corps je najveći rezidencijalni program koji pruža stručne obuke i obrazovanje za mlađe u riziku.⁹ Ovaj program pomaže mlađima da steknu srednjoškolsko obrazovanje, pruža karijerno savjetovanje i pomaže u pronalaženju zaposlenja. Dostupne su obuke fokusirane na 10 brzorastućih sektora kao što su zdravstvo i segmenti prerađivačkog sektora koji uvode nove tehnologije. Osigurani su besplatan smještaj, obroci, osnovna zdravstvena zaštita i džeparac. Nakon završetka srednje škole, mlađi ulaze na tržište rada, obavljaju pripravnički staž, nastavljaju obrazovanje na fakultetima ili se pridružuju vojsci.

YouthBuild

YouthBuild omogućava mlađima u riziku, starosti od 16 do 24 godine, da steknu diplomu srednje škole ili ekvivalentnu diplomu priznatu u državi. Ovaj program ih priprema za fakultet i druge prilike koje im se pruže poslije srednje škole.¹⁰ YouthBuild pruža virtuelne obuke te stručne obuke o građevinarstvu i certifikatima prepoznatim u relevantnim branšama.

Put ka zaposlenju za mlađe (WPY)

WPY podržava organizacije koje mlađima (od 14 do 21) nude vannastavne programe i aktivnosti. Mlađima je omogućen

6 <https://www.dol.gov/agencies/eta/youth/wioa-formula>

7 <https://www.dol.gov/general/topic/training/onestop>

8 <https://www.apprenticeship.gov/educators/high-school-and-middle-school>

9 <https://www.dol.gov/agencies/eta/jobcorps>

10 <https://youthbuild.workforcegps.org/>

„razvoj životnih vještina, istraživanje različitih karijera, poboljšanje zapošljivosti i certificiranje, ljetni poslovi, prilike za zapošljavanje tokom cijele godine i pripravnički programi. Korisnici grantova podržavaju sklapanje partnerstava između odbora za razvoj radne snage i organizacija koje pružaju usluge mladima. Također pomažu premostiti jaz između postojećih programa koji nude vannastavne aktivnosti i potrebe za pružanjem usluga mladima koje će im pomoći u građenju karijere i ulasku na tržište rada.“ Uključeni su mladi van obrazovnog sistema, lošeg imovinskog stanja, mladi u hraniteljskim porodicama, roditelji, beskućnici, mladi s invaliditetom te prijestupnici i osuđeni prijestupnici.

Prilike za reintegraciju i zapošljavanje (eng. Reentry Employment Opportunities - REO)

REO pomaže mladima koji završili izdržavanje zatvorske kazne da ponovo uđu na tržište rada.¹¹ Usluge uključuju vođenje predmeta, obuku za razvoj profesionalnih vještina, priprema za polaganje ispita za stjecanje diplome srednje škole, pomoći u sustizanju gradiva i pristup restorativnoj pravdi.

YouthRules!

YouthRules! je federalna inicijativa kojom rukovodi Ministarstvo rada i koja mladima pruža prilike za rad i informacije o brojnim temama koje se tiču zapošljavanja te promovira pozitivna iskustva koja mlade pripremaju za tržište rada. Na web stranici YouthRules! dostupne su informacije za mlade, roditelje i edukatore. Prema FLSA, 18 godina je donja granica za obavljanje nepoljoprivrednih/opasnih poslova.

Na YouthRules! web stranici možete brzo pristupiti informacijama o federalnim i saveznim zakonima o radu koji se odnose na mlade radnike. Web stranica educira tinejdžere o pravilima i pruža informacije roditeljima, edukatorima i poslodavcima, uključujući letke, prezentacije i video zapise. Postoje obuke o federalnim i saveznim pravilima za radni angažman mladih, a svijest se podiže putem obavijesti za javnosti. Na primjer, postoji mnoštvo informacija o pripravničkim programima propisanim Zakonom o radu, pravima radnika, poljoprivrednim poslovima, redovnoj plaći, prekovremenom radu i podnošenju pritužbi. Ovi resursi su dostupni na nekoliko jezika, (većina na španjolskom).

Primjeri resursa za mlade

- Obavijesti za javnost koje će biti emitirane na radiju, o poljoprivrednim i nepoljoprivrednim poslovima; dostupne su na engleskom i španjolskom jeziku.¹²
- Šihterica za evidentiranje radnih sati koja izgleda poput kalendara i koristi se za praćenje radnih sati i plaće; dostupna je na engleskom i španjolskom jeziku.¹³
- Vodič za zapošljavanje mladih u nepoljoprivrednim djelatnostima.¹⁴
- Video materijali o radničkim pravima.¹⁵
- Prezentacija o pravima mladih zaposlenika.

11 <https://www.dol.gov/agencies/eta/reentry>

12 <https://www.dol.gov/agencies/whd/youthrules/psa>

13 <https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/WHD/legacy/files/WrkHrsRecordkeeper.pdf>

14 <https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/whd/youthrules/YouthEmploymentGuide.pdf>

15 <https://www.dol.gov/agencies/whd/resources/videos/know-your-rights>

Primjeri resursa za poslodavce

- Smjernice za izvođače građevinskih radova o standardima koji se tiču dječjeg rada¹⁶
- Informativni list o pripravnim programima u skladu sa Zakonom o radu
- Džepni vodič o zapošljavanju mladih za poslodavce u poljoprivredi¹⁷
- Alat za samoprocjenu poslodavca koji se tiče rada djece u trgovinama¹⁸
- Alat za samoprocjenu poslodavca koji se tiče rada djece u nepoljoprivrednim djelatnostima¹⁹
- Alat za samoprocjenu poslodavca koji se tiče rada djece u trgovinama²⁰

Primjeri resursa za roditelje

- Informativni list koji objašnjava gdje i kako maloljetnici mogu raditi.²¹
- Informativni list o pripravnim programima u skladu sa Zakonom o radu.²²
- Video o odredbama iz Zakona o radu koje propisuju obaveze poslodavaca.²³

IV. PRILIKE ZA MLADE

Međuagencijska radna grupa za provedbu programa za mlade (IWGYP) podržava programe i usluge za mlade u riziku u SAD-u, a sastoji se od 21 predstavnika iz 21 odjela i agencije na federalnom nivou. Mladima se smatraju osobe od 10 do 24 godine, a partnerske agencije IWGYP-a često rade i s osobama ispod i iznad ovih starosnih granica.²⁴ Radna grupa je definirala pozitivni razvoj mladih kao "namjerni, prosocijalni pristup koji mlade uključuje u njihove zajednice, škole, organizacije, grupe vršnjaka i porodice na produktivan i konstruktivan način; prepoznaće, koristi i unaprjeđuje jake strane mladih ljudi; promovira pozitivne ishode za mlade pružajući im prilike, podržavajući pozitivne veze i pružajući podršku koja im je potrebna da poboljšaju svoje liderske sposobnosti."

Odgovornosti IWGYP-a proizilaze iz Izvršne direktive i tri akta Predstavničkog doma. Akcioni planovi IWGYP-a služe za:

- Promicanje bolje saradnje na federalnom, saveznom i lokalnom nivou, i među lokalnim i vjerskim organizacijama. Ova saradnja ima za cilj uključivanje porodica, škola i članova zajednice kako bi „iskoristili postojeće resurse i poboljšali ishode“.
- Dijeljenje informacija o resursima i programima zasnovanim na dokazima i pružanje podrške građanima

16 <https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/whd/youthrules/contractorsshouldknowaboutchildlabor.pdf>

17 <https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/whd/youthrules/YouthEmploymentGuide.pdf>

18 <https://www.dol.gov/agencies/whd/youthrules/employer-self-assessment-grocery>

19 <https://www.dol.gov/agencies/whd/youthrules/employer-self-assessment>

20 <https://www.dol.gov/agencies/whd/youthrules/employer-self-assessment-restaurants>

21 <https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/whd/youthrules/when-where-allowed-to-work.pdf>

22 <https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/WHD/legacy/files/whdfs71.pdf>

23 <https://www.dol.gov/agencies/whd/flsa/videos>

24 https://youth.gov/sites/default/files/IWGYP-Pathways_for_Youth.pdf

- i donosiocima odluka da implementiraju strategije namijenjene mladima u riziku.
- Izradu plana za politiku prema mladima na federalnom nivou i preporuka za poboljšanja u vezi sa ovim programima, uz korištenje doprinosa mladih i drugih zainteresiranih strana u zajednici.
  - Izradu web stranice na federalnom nivou na kojoj Međuagencijska radna grupa može promovirati svoje aktivnosti.

Vrijedi spomenuti i da partneri IWGYP-a i federalne agencije uzimaju u obzir različite definicije. U nastavku je Strateški plan za saradnju na federalnom nivou koji je IWGYP izradio 2016. godine kao okvir za rad s mladima u SAD-u. Izrađen je i okvir za primanje ulaznih informacija. U okviru je detaljno razrađen proces primanja ulaznih informacija za programe za mlade, uzimajući u obzir kulturološke razlike i faktore koji utječu na mlade. Okvir sažima programe podržane planom, ciljne grupe mladih i ishode različitih programa.

Okvir za doprinos strateškom planu za saradnju na federalnom nivou

Zainteresirane strane

Pristup ovog plana je usmjeren na mlade i uzima u obzir njihov doprinos prilikom osmišljavanja projekata. Uključene su sljedeće zainteresirane strane:

- Kabinet za djecu u kojima radi osoblje koje rukovodi programima i uslugama namijenjenim djeci i mladima
- Članovi porodice
- Vladine organizacije na federalnom, saveznom i lokalnom nivou
- Autori politika
- Istraživači
- Pružatelji usluga
- Vjerske organizacije
- Lokalne organizacije i nevladine organizacije

Okupljanje zainteresiranih strana Ulazne informacije

Američki instituti za istraživanja prikupili su i sumirali ulazne informacije za strateški plan i doprinose njihovoj web stranici.

1. Radna grupa je razmatrala strateške dokumente o pitanjima mladih i strateške planove na federalnom nivou.

Pregledani su ključni dokumenti o temama kao što su fizičko i mentalno zdravlje, obrazovanje, maloljetničko pravosuđe, zapošljavanje i stambeno pitanje.

2. Radna grupa je rezimirala i objavila podatke kako bi javnost dala povratne informacije.

Povratne informacije su prikupljene tokom 10 sesija slušanja, konferencija i kroz mrežu Državnog kabineta za djecu. Pojedinci koji su učestvovali u sesijama slušanja dobijali su elektronske biltene sa sažetkom sesije.

3. Radna grupa je u svoj rad uključila federalne agencije čije su inicijative usmjerenе na mlade bile komplementarne aktivnostima radne grupe.

4. Radna grupa je na osnovu povratnih informacija izradila nacrt dokumenta i tražila dodatne povratne informacije od javnosti – dokument je objavljen na njihovoj web stranici.

5. Plan Prilike za mlade finaliziran je nakon zaprimanja 43 komentara (2013-2015.).

Primjeri pitanja postavljenih na javnim sesijama slušanja (2010.)

- Koja je najvažnija stvar koju bismo mogli učiniti da promijenimo živote mladih?
- Koje su potrebe mladih (do 24 godine)?
- Kakvi programi i strategije su efikasni?
- Koji nedostaci postoje u programima i politikama?
- Imaju li neke populacije mladih nesrazmjerno lošije ishode?
- Na koje načine možemo pomoći ovim populacijama?
- Koji programi su stvarno unaprijedili živote mladih? Kako znate?
- Koje su prepreke za saradnju na poboljšanju ishoda za mlade?
- Kako ukloniti ove prepreke i poboljšati saradnju?
- Koje vrste inicijativa mogu promovirati saradnju i poboljšati ishode za mlade?
- Šta se može učiniti kako bi svi mladi (ne samo oni koji imaju direktnu korist od programa) efikasno koristili dostupne resurse?
- Koje su vaše ideje za izradu federalnih politika koje će poboljšati koordinaciju i učinkovitost programa koji se tiču mladih?

Pitanja postavljena tokom sesija slušanja mladih (2010.)

- Koji programi su stvarno unaprijedili živote mladih? Kako znate?
- Kako da tražimo povratne informacije na način koji je prihvatljiv mladima (npr. ne troši im previše vremena)?
- Razmislite o drugim mladim ljudima koje poznajete. Šta ih usrećuje? Šta ih zabrinjava?
- Koji program vam je lično najviše pomogao i kako?
- Koji je najbolji način da dobijemo sugestije i povratne informacije od mladih širom zemlje koji su uključeni u programe poput ovih koje ste spomenuli?
- Kako možemo dobiti sugestije i povratne informacije od mladih širom zemlje koji nisu uključeni u ove programe?

Teme koje je prepoznaala radna grupa

- Mladi i njihove porodice imaju sigurno, zdravo i stabilno okruženje u kojem žive, uče i rade.
- Mladi imaju pristup visokokvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti po pristupačnim cijenama.
- Mladi imaju više mogućnosti za obrazovanje, učešće u obukama i razvoj životnih vještina što im pomaže da budu uspješni u poslu i karijeri te postanu samodostatne odrasle osobe.
- Mladi imaju snažne, pozitivne, stabilne veze s porodicom, vršnjacima, školom, odraslima koji ih podržavaju i zajednicom.
- Organizacije i partnerstva koja se bave pitanjima mladih imaju osoblje koje je dobro obučeno, obrazovano u ovoj oblasti, kompetentno, suosjećajno i sposobno djelovati na kulturološki primjeren način.
- Mladi su prepoznati u zajednici zbog svojih sposobnosti i imaju prilike za građansko učešće i liderstvo.
- Mladi napreduju u svim fazama razvoja, uključujući rano i srednje djetinjstvo, adolescenciju i mladost.

Dокумент Prilike za mlađe naglašava važnost saradnje s državnim vlastima, privatnim sektorom, porodicama i mladima u ostvarivanju ovih ciljeva.

Model povezivanja saradnje na federalnom nivou s ishodima za mlađe (neizmijenjen tekst)

RESURSI <ul style="list-style-type: none"> • Međuagencijska radna grupa za programe za mlađe • Drugi državni odjeli, agencije i partnerstva • Organizacije koje se bave mlađima i partnerstva na svim nivoima • Mladi i porodice <p>Ostali resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finansiranje i sredstva u naturi za podršku aktivnostima • Izvršne naredbe i memorandumi
AKTIVNOSTI <ul style="list-style-type: none"> • Promoviranje saradnje na federalnom nivou, u saveznim državama i lokalnim zajednicama. • Identificiranje i dijeljenje informacija o osmišljavanju, odabiru, implementiranju i evaluaciji strategija zasnovanih na dokazima • Angažirati mlađe i druge zainteresirane strane Implementirati inicijative • Pokrenuti & proširiti federalnu međuagencijsku web stranicu o mlađima
REZULTATI <ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj federalnih programa za mlađe koji promoviraju upotrebu strategija zasnovanih na dokazima ili inovativnih strategija • Povećan broj federalnih programa za mlađe koji promoviraju koordinirane napore u svim domenima • Povećan broj aktivnosti i partnerstava usmjerenih na uključivanje mlađih na federalnom nivou • Povećan broj posjeta web stranici
KRATKOROČNI I DUGOROČNI ISHODI <p>1-6 godina</p>
DUGOROČNI ISHODI <p>7-10 godina</p>

LEKCIJE IZ USAID-OVIH PROGRAMA KOJI PROMOVIRAJU UČEŠĆE MLADIH U RAZVOJU

I. PREGLED

USAID smatra da je učešće mladih važno za efikasnu implementaciju programa i ima za cilj integraciju mladih širom agencije i u različitim aktivnostima. Agencija je izradila izvještaj koji nudi provodive preporuke koje mogu biti korisne različitim zainteresiranim stranama u zajednici (2012-2013) i pregledala dokumentaciju organizacija koje su se fokusirale na razvoj mladih, uključujući međunarodne donatore i fondacije.²⁵

USAID preporučuje prioritiziranje mladih kao zainteresiranih strana i osoba koje rješavaju probleme i donose promjene u svojim zajednicama. Omladinske organizacije spomenute u ovom izvještaju dale su prioritet učešću mladih u doноšenju odluka i naglasile važnost informiranja mladih koji su istinski uključeni; mladi moraju biti svjesni onoga što rade, posljedica svojih postupaka, govora, zagovaranja i drugih aktivnosti i onoga što se od njih očekuje. Ako mladi nisu informirani, postoji šansa da ih programi koriste na površan i simboličan način, bez stvarnog učešća. Stvarno učešće mladih ne može biti uspješno bez ulaganja napora na implementaciji planova.

Tokenizam, ili površno i simbolično uključivanje mladih, negativno utječe na mlađe ljudi koji se žele baviti pitanjima koja se tiču razvoja, pogotovo u vlastitoj zemlji. Mladi koji su iznevjereni nakon što im je obećana prilika da učestvuju u stvarnim promjenama mogu se obeshrabriti i izgubiti motivaciju i povjerenje u javne institucije, razvojne projekte i druge aktere koji tvrde da ih žele osnažiti.

II. HARTOVA LJESTVICA UČESTVOVANJA MLADIH

U nastavku je ilustracija ljestvice učestvovanja mladih koju je osmislio Roger Hart, i koja prikazuje različite nivoje učešća mladih, uključujući i kontrast između tokenizma i građanstva. Na višim nivoima ljestvice mladi su najviše uključeni, informirani, konsultirani, vode procese i donose odluke.

Mladi često preuzimaju više rizika i inovativni su. Oni su važne zainteresirane strane u zemlji, a kroz historiju su bili isključeni iz procesa odlučivanja. Stoga je važno uključiti mlađe u izradu, implementaciju i evaluaciju svakog programa, aktivnosti koje provode vlasti, inicijativa, i slično. To znači da je potrebno težiti ka višim nivoima na ljestvici.

25 https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00JP6S.pdf

Pregled nivoa

NIVO 1: mladima se manipulira

Sudjelovanje kao manipulacija događa se kada djeca i mladi ne razumiju probleme koji motiviraju proces sudjelovanja ili svoju ulogu u tom procesu. Hartovim riječima: *"Ponekad odrasli osjećaju da cilj opravdava sredstva.... Ako djeca nemaju razumijevanja za probleme i stoga ne razumiju svoje postupke, onda je to manipulacija. Takva manipulacija pod krinkom sudjelovanja teško da je prikladan način za uvođenje djece u demokratske političke procese."*

NIVO 2: mladi su ukras

Sudjelovanje kao dekoracija događa se kada su djeca i mladi izloženi javnosti tijekom događaja, performansa ili druge aktivnosti organizirane s određenom svrhom, ali ne razumiju smisao ili namjeru svog angažmana.

NIVO 3: uključenost mladih je samo rezultat tokenizma

Sudjelovanje kao simbolizam javlja se u *"onim slučajevima u kojima se djeci naizgled daje glas, ali zapravo imaju malo ili nimalo izbora o temi ili stilu komuniciranja te malo ili nimalo mogućnosti da formuliraju vlastita mišljenja."*

NIVO 4: mladi su informirani o zadacima

Sudjelovanje koje je dodijeljeno, ali informirano događa se kada djeca i mladi:

- (1) "razumiju namjere projekta,"
- (2) "znaju tko je donio odluke koje se tiču njihovog uključivanja i zašto,"
- (3) "imaju značajnu (a ne 'ukrasnu') ulogu" i
- (4) "dobrovoljno se uključuju u projekt nakon što im je projekt razjašnjen."

NIVO 5: mladi su informirani i konsultirani

Perspektive mladih mogu dati uvid u njihova mišljenja, koja se zatim mogu uvažiti u procesu izrade relevantnih politika i programa.

Primjeri mehanizama razvijenih za omogućavanje doprinosa mladih uključuju:

- Prostor za objavljivanje blogova
- Savjetodavna vijeća mladih
- Istraživanja o mladima koja finansiraju organizacije
- Mladi posjećuju programe i pružaju povratne informacije
- Organiziraju se konsultacije s mladima, tokom kojih mladi učestvuju u diskusijama i dijalozima

NIVO 6: odrasli su pokretači ali dijele odgovornost za odluke s mladima

Mladi mogu biti uključeni u osmišljavanje, implementaciju i evaluaciju programa. Primjeri konkretnih aktivnosti za mlade su:

- Provođenje evaluacija u zajednici
- Osmišljavanje programa i odabir strategija
- Formativna istraživanja
- Vršnjačka edukacija: mladi pronalaze i obučavaju svoje vršnjake
- Uključivanje mladih u prikupljanje i analizu podataka

NIVO 7: mladi vode i pokreću aktivnosti

Mladi igraju važnu ulogu u razvojnim inicijativama i strastveni su aktivisti i zagovarači. Primjer ovoga su:

- Obučavanje mladih o političkom zagovaranju
- Vršnjačka edukacija: mladi mobiliziraju i obučavaju druge mlade o aktivizmu i zagovaranju

Nivo 8: mladi i odrasli donose odluke zajedno

Nivo 7: mladi vode i pokreću aktivnosti

Nivo 6: odrasli su pokretači ali dijele odgovornost za odluke s mladima

Nivo 5: mladi su informirani i konsultirani

Nivo 4: mladi su informirani o zadacima

Nivo 3: uključenost mladih je samo rezultat tokenizma

Nivo 2: mladi su ukras

Nivo 1: mladima se manipulira

Učinkovito uključivanje mladih pruža im razne mogućnosti i platforme za dijeljenje mišljenja i podršku mentora u nastojanjima da slijede svoje ambicije. Mladima su potrebne jasne uloge, očekivanja i mogućnosti za rast i učešće u zajednicama i organizacijama. To se može postići obukama o zagovaranju, aktivizmu i drugim vrstama učešća mladih. Mlade je potrebno osnažiti ali i savjetovati i pomoći im da usvoje vještine bitne za određena područja kao što su evaluacije programa, javni nastupi ili finansijsko upravljanje. Pri uključivanju mladih potrebno je uzeti u obzir stavove i potrebe populacije mladih različite starosti, iz različitih kultura i religija, ili s različitim invaliditetima. Obuka ne bi trebala biti ograničena samo na mlade: odrasli ponekad nisu spremni slušati mlade ljudе ili povjeriti im zadatke koje obično obavljaju odrasli te zanemaruju njihove stavove, sposobnosti i rad. Važno je obučiti odrasle o učešću i interakciji s mladima.²⁶

III. IZAZOVI U UKLJUČIVANJU MLADIH KOJE JE IDENTIFICIRAO USAID

USAID je prepoznao nekoliko izazova koji se tiču učešća mladih, od kojih je prvi ekskluzivnost ili učešće relativno privilegiranih mladih. Takvo učešće nije dovoljno reprezentativno za populaciju mladih, a glasovi marginaliziranih ne čuju se jednako glasno kao glasovi mladih koji su u boljem položaju u društvu. Mladi kojima nije omogućeno učešće možda su lideri u svojim zajednicama i imaju puno potencijala, ali nedostaju resursi potrebni da se dođe do takvih mladih. Drugo, uključivanje članova savjetodavnih vijeća mladih i slični postupci mogu biti politizirani. Mlade su možda imenovali državni zvaničnici ili drugi pojedinci na osnovu nepotizma ili drugog oblika favoriziranja. Netransparentnost i nepravednost u imenovanju predstavnika mladih, u uspjehu političkih aktivista i drugih aktivnih mladih može obeshrabriti druge mlađe ljudе. Treće, neki dijelovi zemlje možda nemaju pristup internetu što može otežati uključivanje mladih iz tih dijelova. Četvrto, mladi mogu izgubiti interes za učešće, ili prestati učestvovati iz različitih razloga.

IV. USAID-OVE NAJBOLJE PRAKSE I PRISTUPI ZASNOVANI NA AKTIVNOSTIMA KOJE POTIČU UČEŠĆE MLADIH²⁷

U nastavku je prenesen neizmijenjen tekst najboljih praksi USAID-a koje se tiču učešća mladih (neki dijelovi su sažeti).

1. Osnovati radnu grupu unutar organizacije koja će se posvetiti učešću mladih – ili imenovati omladinskog ambasadora koji će rukovoditi aktivnostima.

Ova interna radna grupa treba koordinirati sve aktivnosti koje se tiču mladih, pružiti prostor za diskusiju o najboljim praksama, planirati radionice, obuke za mlađe i osmišljavati nove projekte.

26 https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnadc995.pdf

27

Najbolje prakse

- Definirati jasnu svrhu, dnevni red, plan rada i ostvarive ciljeve na kojima će radna grupa za mlade raditi.
- Izraditi procedure koje će ukloniti prepreke za učešće mladih kao što su fleksibilne lokacije, vrijeme i formati sastanaka (online ili uživo).
- Uključiti mlade profesionalce i pripravnike kako biste u rad ugradili perspektive mladih.
- Omogućiti članovima grupe da učestvuju koliko i kad žele i mogu.
- Organizirati obuku za odrasle o pozitivnom razvoju i učešću mladih.
- Zagovarati veće učešće mladih unutar organizacije te u zajednici i cijeloj zemlji.

2. Dokumentiranje i mapiranje aktivnosti koje se tiču učešća mladih.

Time će se omogućiti evaluacija napretka u uključivanju mladih a proces mapiranja će pomoći u koordinaciji i unaprjeđenju programa za mlade. Omladinske organizacije mogu provesti "reviziju" kako bi procijenili svoju sposobnost da implementiraju aktivnosti koje se tiču učešća mladih.

Najbolje prakse

- Povremeno procijeniti jake strane organizacije, stručnost i izazove koji se tiču učešća mladih.
- Uspostaviti jasan proces mapiranja i odlučiti koja su područja rada organizacije najbitnija za mapiranje te kako će se rezultati koristiti.
- Poticati upotrebu indikatora učešća mladih u praćenju i evaluaciji programa.
- Okupiti grupu pojedinaca koji će provesti mapiranje i uvesti promjene u buduće programe i politike.

3. Osigurati vidljivost omladinskog rada i inicijativa na internetu, uključujući društvene mreže.

Web stranica posvećena mladima može biti efikasan mehanizam za angažiranje mladih, promoviranje programa, razmjenu informacija o dostupnim prilikama i pružanje informacija o zagovaranju. Društvene mreže se također mogu koristiti za interakciju s mladima, npr. objavljivanjem anketa za mlade te inspirativnih i informativnih postova kao što su priče o uspješnim mladim ljudima.

Najbolje prakse

- Mladi trebaju biti uključeni u razvoj, održavanje i kreiranje sadržaja stranice.
- Aktivnosti na društvenim mrežama i web stranicama trebale bi biti uskladene s kampanjama.
- Web stranice, internetski forumi i društveni mediji moraju biti prilagođeni svim mladima, što podrazumijeva raznolike grupe mladih (različite starosti ili etničke pripadnosti i slično). Ove tehnologije treba koristiti za organiziranje događaja, prikupljanje povratnih informacija od mladih i pružanje prilika za obuke (npr. preduzetništvo i zagovaranje).
- Objavljivati priče o uspjesima mladih kako bi se istakla postignuća kao što su nagrade, umjetnička djela, književnost, i drugo.

- Uspostaviti mehanizme koji će mladima bez pristupa internetu ili društvenim mrežama omogućiti pristup sadržajima. Ovo je moguće postići u saradnji s vjerskim organizacijama i grupama mladih/omlađinskih radnika.
- Osigurati adekvatan razvoj i održavanje web stranica i online foruma.

4. Osnovati savjetodavno vijeće mladih.

Savjetodavna vijeća mladih su ključna u omogućavanju mladima da učestvuju u donošenju odluka i dijele svoje mišljenje o različitim pitanjima. Ovakva vijeća osnovana su u različitim vladinim (američki State Department) i nevladinim organizacijama (Advocates for Youth). Savjetodavno vijeće mladih State Departmenta obavještava ambasade SAD-a o politikama SAD-a i izazovima s kojima se suočava lokalno stanovništvo.

Najbolje prakse

- Osmisliti jasan plan za korištenje savjetodavnih vijeća mladih, definirati ciljeve i očekivanja članova.
- Uspostaviti formalan i transparentan proces za uvažavanje doprinosa savjetodavnih vijeća mladih pri donošenju odluka i rukovođenju procesima u organizaciji.
- Osigurati adekvatno finansiranje, poput grantova, za pojedinačna savjetodavna vijeće mladih.
- Imenovati osobu koja će biti kontakt tačka za savjetodavno vijeće mladih.

5. Pružiti snažniju podršku mladim zaposlenicima i pripravnicima.

Važno je identificirati načine za pružanje podrške, osnaživanje i slušanje glasova mладог osoblja, kako bi se iskoristio puni potencijal i talent mladih.

Najbolje prakse²⁸

- Ponuditi mladim zaposlenicima konkurentne plaće a pripravnicima stipendije.²⁹
- Pripravnički programi trebali bi biti dostupni mladima s malo radnog iskustva i s nižim stepenom obrazovanja (ispod magistarskog nivoa) kako bi došli do mlađih i manje privilegiranih mladih ljudi.
- Sastaviti projektne timove čiji članovi predstavljaju ciljanu populaciju (po starosti, spolu, itd.).
- Supervizorima pružiti obuku o razvoju mladih kako bi bili spremni za ulogu mentora. Ovo također može uključivati međugeneracijsku komunikaciju i obuku za stjecanje vještina slušanja.
- Uključiti i mentorstvo u radne zadatke seniorskog osoblja.
- Pružiti mlađom osoblju prilike za profesionalni razvoj i rukovođenje.
- Uključiti mlađe (osoblje) u komisije za zapošljavanje, aktivnosti u vezi s ljudskim resursima, pisanje prijava za grantove i projektnih prijedloga kako bi se njihovo mišljenje čulo i uvažilo.

28 Originalni tekst navedenih najboljih praksi je prilagođen.

29 U BiH bi pripravnike trebalo zaposliti na puno ili pola radnog vremena ako kod poslodavca rade duže od godinu dana.

6. Podržati omladinske organizacije i inicijative.

Jačanje kapaciteta i finansijska pomoć mogu unaprijediti rad organizacija koje vode mladi te druge inicijative i programe koji se tiču mladih. Partnerstvo s omladinskim organizacijama u izradi, implementaciji ili evaluaciji programa može pružiti prilike za učenje za sve učesnike.

Najbolje prakse

- Potaknuti omladinske organizacije da provode evaluacije kako bi poboljšali izradu programa, privukli nove donatore i partnere i doprinijeli istraživanju uspješnosti projekata kojim rukovode mladi.
- Obučite mlade o administriranju programa i finansijskom upravljanju prilikom dodjele početnih grantova.
- Pružiti tehničku podršku i obuke o finansijskom upravljanju omladinskim organizacijama koje prvi put primaju grantovska sredstva.
- Izraditi vodič za pružanje podrške i rad s omladinskim organizacijama.
- Kreirati program mikro grantova koji će omladinskim organizacijama pružiti fleksibilne prilike za finansiranje.

7. Povećati učešće mladih u osmišljavanju, implementaciji i evaluaciji aktivnosti.

Mladi ljudi svojim doprinosom čine svaki program za mlade relevantnijim – potrebno je preuzeti mnogo koraka kako bi se mladi uključili u osmišljavanje, implementaciju i evaluaciju aktivnosti kao što su zapošljavanje, selekcija, obuka i mentorstvo omladinskih radnika. Na taj način programi postaju fleksibilniji i učinkovitiji, i unose inovativne pristupe u projekte. Mladi također mogu prepoznati probleme koji su odraslima promakli.

Najbolje prakse

- Pokrenuti male projekte za uključivanje mladih prije pokretanja većih, kako bi monitoring bio adekvatan.
- Ponuditi mladima važne uloge s jasno definiranim očekivanjima koja će biti definirane ugovorom o radu.
- Pružiti obuke prilagođene svakom pojedinačnom projektu, kao što je obuka za intervjuiranje ključnih ispitanika za mlade koji se bave zagovaranjem usmjerениm na politike.
- Facilitacijom odraslih trebaju rukovoditi informirani pojedinci.
- Uspostaviti mehanizam za evaluaciju i dijeljenje povratnih informacija.

V. PRIMJERI USPJEŠNOG USAID-OVOG PROJEKTA ZA MLADE I UČINKOVITE PROCJENE UČEŠĆA MLADIH

USAID / YES Youth Can! (DA, mladi mogu!) Pregled projekta (2011)

Ciljevi

Cilj ovog projekta bio je obučavanje mladih, miroljubivih lidera u Keniji u dobi od 18 do 35 godina. Projekt je nastojao osnažiti mlade da stvore više prilika za poboljšanje ekonomskog statusa i potaknuti mlade lidera da učestvuju u razgovorima o politikama na državnom nivou, uključujući mirovne inicijative.

Metode

Mladi ljudi organizirali su omladinske parlamente na lokalnom i državnom nivou. Održali su demokratske izbore i pružili mladim Kenijcima forum za raspravljanje o problemima s kojima se suočavaju oni i njihovi vršnjaci.

U provođenju aktivnosti ovi parlamenti koristili su forume mladih na nivou okruga kako bi mobilizirali mlade i zajedno radili na postizanju četiri cilja:

1. Formiranje predstavničkih struktura mladih na lokalnom i državnom nivou.
2. Pružanje podrške mladima da postanu politički aktivni.
3. Povećanje produktivnosti mladih, prilika za zapošljavanje i visine prihoda.
4. Olakšati pristup žena političkim i društvenim prilikama.

Utjecaj

- Mladi su pronalazili druge metode zarađivanja za život, kao što je uzgoj svinja, što ih je sprječilo da se bave kriminalnim aktivnostima ili pridruže bandama.
- 74.263 Kenijaca udružilo se u 3.539 seoskih parlamenta i uključilo u preduzetničke poduhvate.
- 86 članova parlamenta završilo je programe građanskog obrazovanja uz podršku Vlade SAD-a.

Primjer II: Populacioni fond Ujedinjenih nacija (UNFPA) – Istraživanje o mladima u Nepalu (eng. Nepal Youth Audit), 2009. UNFPA je proveo istraživanje o mladima u Nepalu dok su radili na izradi strategije prema mladima. U nastavku su navedena evaluacijska pitanja u izvornom obliku.

Evaluacijska pitanja³⁰

A. Zajedničke vrijednosti

Učešće mladih mora biti zasnovano na demokratskim principima i iskrenoj posvećenosti zajedničkom shvaćanju osnovnih vrijednosti koje se tiču prava mladih.

³⁰ <http://ygproject.files.wordpress.com/2009/12/youth-score-card-doc.doc>

Zato mora postojati dogovor o ključnim principima koji se tiču prava mladih i dobrim praksama u učešću mladih. Ključni aspekt našeg rada je učinkovito zastupanje stavova mladih. Doprinos koji svojim učešćem daju mlađi, posebno mlađi iz marginaliziranih ili manjinskih grupa, treba biti ključni element učešća mladih na svim nivoima. Cilj je podržati sisteme i procese koji osiguravaju učešće mladih na međunarodnom, regionalnom i lokalnom nivou.

- Svo osoblje/volonteri rade na zajedničkom cilju osiguravanja dobrobiti svih mladih ljudi.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Postoji li među odraslima i volonterima konsenzus o pravima i potrebama mladih?				
b. Postoji li konsenzus o ključnim vrijednostima agencije koje se tiču učešća mladih?				
c. Postoji li konsenzus o pravima i potrebama mladih koji pripadaju ranjivim, marginaliziranim i isključenim grupama?				
d. Imaju li mlađi, osoblje i volonteri jasne informacije o misiji i ciljevima agencije?				
e. Je li osoblje posvećeno promicanju prava mladih?				
f. Postoji li posvećenost rodnoj ravnopravnosti?				
g. Postoji li posvećenost socijalnoj inkluziji?				

- Postoji zajednička vizija i razumijevanje učešća mladih

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Jesu li svi volonteri i osoblje posvećeni pružanju podrške i jačanju učešća mladih u upravljanju i donošenju odluka?				
b. Jesu li osoblje (odrasli) i volonteri imali priliku učiti o podjeli moći s mladima?				
c. Jesu li volonteri i osoblje (odrasli i mladi) imali priliku razgovarati o negativnim predrasudama i stereotipima o mladima i/ili odraslima?				
d. Cijene li odrasli doprinos mladim i uzimaju li ga u obzir pri donošenju odluka na svim nivoima?				
e. Jesu li odrasli prilagodili svoj profesionalni jezik 'odraslih' jeziku koji mladi mogu lakše razumjeti?				
f. Jesu li mladi ljudi koji učestvuju u aktivnostima spoznali vrijednost vlastitog glasa?				
g. Preuzimaju li mladi ulogu vođe kad god im se ukaže prilika?				
h. Zalažu li se mladi za politike koje promoviraju podjelu moći?				
i. Imaju li mladi i odrasli prilike (kao što su sastanci, procedure evaluacije, forumi) za razmjenu povratnih informacija?				

j. Jesu li mladi zajedno s odraslima uključeni u definiranje programa rada za uključivanje mladih?				
k. Jesu li mladima procesi ili postupci objašnjeni na shvatljiv i smislen način, i pruža li im se prilika da daju povratne informacije o tim postupcima?				
l. Mogu li mladi sami odlučivati o tome koliko vremena žele posvetiti učešću, bez nametanja obaveze?				

B. Organizacijski kapacitet

Učešće mladih zahtijeva da svi svoj rad posmatramo kritički. Sigurno i poticajno okruženje unutar agencije je ključno za uspješno učešće mladih. Agencija može pomoći u ovim nastojanjima korištenjem jezika i prostora prilagođenog mladima te komuniciranjem odluka i razmjenom informacija.

- Postoje politike prilagođene mladima - misija, zakoni, regulative, strategije, operativne smjernice.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Imo li agencija politike i smjernice koje mladima omogućavaju da budu kontinuirano uključeni u upravljanje agencijom?				
b. Jesu li mladima dostupne politike i smjernice?				
c. Postoji li transparentan i demokratski sistem odabira predstavnika mladih za tijela koja donose odluke?				
d. Omogućavaju li politike i procesi mladima da izaberu mlađe?				
e. Postoje li mehanizmi za savjetovanje i mentoriranje mladih ljudi?				

- Zastupljenost mladih u tijelima za donošenje odluka i izradu politika

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Je li agencija uključila mlade ispod 25 godina u tijela za donošenje odluka?				
b. Postoji li sistem zamjene ako mladima angažman prestane ranije (npr. zbog životnih promjena ili preseljenja)?				
c. Postoje li posebne mjere kao što su zamjenici mladih kako bi se u svakom trenutku osigurala zastupljenost mladih?				
d. Postoje li mјere za osiguranje jednake rodne zastupljenosti mladih?				
e. Postoje li mјere kojima se osigurava inkluzivnost u zastupljenosti mladih?				
f. Postoje li mehanizmi i resursi koji mladima omogućavaju interakciju s grupama vršnjaka?				

- Dodijeljeni su resursi za facilitiranje i podršku učešću mladih.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Je li agencija posvetila budžetska sredstva i osoblje poboljšanju učešća mladih, radu na programima za mlađe, i monitoringu, razvoju i održavanju učešća mladih na različitim nivoima?				
b. Održavaju li se sastanci u prikladno vrijeme i na mjestima koja omogućavaju učešće mladih?				
c. Imaju li mladi pristup resursima koji su im potrebni za učešće? (npr. dokumenti, internet)?				
d. Brine li se agencija da sistemi budžetiranja i finansijskog upravljanja podržavaju učešće? (npr. postoji li budžet za mlađe volontere koji je odvojen od budžeta za programe za mlađe)				
e. Imaju li mladi pristup administrativnoj podršci i/ili opremi potrebnoj za učešće (e-mail itd.)?				
f. Plaćaju li se troškovi unaprijed (umjesto refundiranja)?				

- Postoji sistem za napredovanje mladih volontera unutar agencije.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Zapošljava li agencija mlade ljudi kao osoblje?				
b. Postoje li smjernice o tome kako mladi koji su aktivno učestvovali u donošenju odluka ili doprinijeli agenciji na drugi način mogu zauzeti pozicije u tijelima odlučivanja na najvišem nivou?				
c. Je li agencija razvila sistem čuvanja evidencije o mladim volonterima?				
d. Postoji li sistem za zvanično prepoznavanje mladih koji učestvuju u aktivnostima?				

- Uspostavljeni su sistemi za saradnju s drugim omladinskim organizacijama (kao i za saradnju unutar organizacije).

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Imala li agencija sistem i potrebne resurse za saradnju s omladinskim mrežama u zajednici?				
b. Imaju li mladi pristup različitim načinima učešća i dijeljenja ideja, npr. usmeno ili pismeno?				
c. Jesu li uključeni i mladi u školi, grupe mladih s invaliditetom, mladi s HIV-om, djeca koja žive na ulici i druge grupe iz zajednice?				
d. Razgovaraju li mladi sa svojim vršnjacima o aktivnostima u kojima učestvuju?				
e. Postoje li posebne prilike i resursi za mlade ljude i odrasle koji rade u agenciji da sarađuju s drugim omladinskim liderima (unutar i izvan agencije)?				
f. Postoje li prilike za umrežavanje mladih i odraslih s drugima koji se bave sličnim aktivnostima (unutar i izvan agencije)?				

C. SELEKCIJA, ANGAŽIRANJE I ODRŽAVANJE UČEŠĆA MLADIH

U ovom dijelu postavljena su ključna pitanja: gdje i kako pronaći mlade koji žele učestvovati; šta uraditi da mlađi zadrže interes za učešćem?

- Postoji sistem za angažiranje novih volontera (i odraslih i mlađih) koji promiče učešće mlađih u upravljanju i donošenju odluka).

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Trudi li se agencija privući različite mlađe ljude?				
b. Oslikavaju li kriteriji za zapošljavanje odraslih potrebu da se cijeni učešće mlađih?				
c. Informira li agencija odrasle i mlađe o prednostima partnerske saradnje?				
d. Jesu li kriteriji za odabir novih volontera prilagođeni mlađima (npr. nisu diskriminirajući, ne isključuju nikoga, nema naglaska na dugogodišnjem radnom iskustvu)				
e. Učestvuju li mlađi u komisijama za selekciju i/ili u izboru?				
f. Nudi li agencija sporazume u kojima su opisane odgovornosti članova upravljačkih ili programskih tijela i uloga za mlađe ljude u agenciji?				
g. Ako nudi, jesu li te sporazume napisali mlađi i odrasli zajedno?				
h. Postoji li jasna strategija za osiguravanje jednake zastupljenosti spolova?				
i. Postoji li jasna strategija za osiguravanje društvene uključenosti?				

- Postoji sistem za zapošljavanje osoblja (i odraslih i mladih) koji promovira učešće mladih.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Jesu li kriteriji za odabir povoljni za mlađe (npr. bez pretjeranog naglaska na dugom radnom stažu, s gornjom starosnom granicom itd.)?				
b. Učestvuju li mlađi u komisijama za selekciju i/ili su na drugi način uključeni u proces selekcije?				
c. Jesu li opisi poslova fleksibilni i jasni?				
d. Postoje li mjere za jamčenje ravnopravnosti u angažiranju djevojaka i mlađića?				

- Postoji sistem za održivo učešće mladih.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Postoji li sistem poticaja/nagrada za motiviranje mladih da učestvuju?				
b. Postoji li sistem podrške mladima tokom i nakon učešća?				
c. Dobiju li mladi priznanje i pohvalu za dobro urađen posao?				
d. Pružaju li se mladima redovno prilike za evaluiranje vlastitog rada?				
e. Postoji li sistem praćenja mladih nakon što napuste agenciju?				
f. Ima li agencija sistem/šemu za poticanje učešća čak i nakon navršenih 25 godina?				

- Uspostavljen je sistem obuke i usmjeravanja mladih na ispunjavanje ciljeva i vizije agencije.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Postoji li sistem koji mladim članovima omogućava da obučavaju/mentoriraju nove mlade članove?				
b. Postoje li sistematske prilike za mlađe da obučavaju druge i da i sami učestvuju u obukama?				
c. Postoje li šeme za jačanje kapaciteta (npr. obuke) kako bi mlađi i odrasli mogli ravnopravno saradivati?				
d. Postoje li prostori/prilike za dijalog mlađih s odraslima?				
e. Imaju li mlađi koji učestvuju u aktivnostima pristup svim relevantnim informacijama koje su im potrebne za donošenje informiranih odluka?				
f. Ima li agencija sistem za lični razvoj mlađih volontera - obuke, prisustvovanje sastancima, mentorstvo?				
g. jesu li pitanja mlađih, učešće i pristup prilagođen mlađima sastavni dio početne obuke za svo osoblje i volontere?				

- Postoji sistem za praćenje aktivnosti koje se tiču učešća mladih.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Dokumentira li agencija učešće u aktivnostima i procesima?				
b. Ima li agencija sistem za redovne evaluacije učešća (mladih i odraslih) u uključivanju mladih?				
c. Ima li agencija sistem za rješavanje problema koje s njima podijele mladi ljudi?				

D. Uloge i odgovornosti

Svi članovi osoblja i volonteri, mladi i odrasli, moraju biti u mogućnosti pomoći mladim ljudima da učestvuju. Viši menadžment je ključan u slanju prave poruke svim učešnicima procesa. Ova poruka bit će jasna ako su jasno definirane uloge i odgovornost. Podrška učešću mladih u definiranju opisa poslova osoblja i opisa uloga i odgovornosti volontera ojačat će posvećenost UN-a osiguravanju učešća mladih.

- Uloge i odgovornost mladih koji učestvuju u upravljanju i donošenju odluka su jasno opisani i razumljivi.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Naglašava li agencija važnost priznavanja i vrednovanja učešća mladih u opisu posla i zadataka za svo relevantno osoblje/volontere?				
b. Razumiju li mladi koji učestvuju u upravljanju svoje uloge i odgovornosti?				
c. Poštuju li odrasli uloge i odgovornosti mladih koji učestvuju u upravljanju?				
d. Jesu li odrasli volonteri svjesni svojih dužnosti i odgovornosti koje se tiču učešća mladih?				
e. Je li uspostavljen sistem koji mlade štiti od nanošenja bilo kakve štete?				
f. Ima li agencija opis poslova i zadataka za mlade volontere koje su zajednički izradili odrasli i mladi?				

- Postoji transparentna organizacijska struktura (upravljanje i administracija) za praćenje uloga i odgovornosti mladih koji se tiču učešća.

	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Imala li agencija sistem i jasne smjernice za praćenje osoblja i volontera kako bi oni ispunili svoje obaveze koje se tiču učešća mladih?				
b. Imaju li mladi priliku/sredstva da procijene poštuju li se njihove uloge unutar agencije, uključujući upravljanje?				
c. Imaju li mladi prilike/sredstva da procijene ispunjavaju li njihovi vršnjaci koji učestvuju u upravljanju i donošenju politika svoje obaveze i izražavaju li svoje potrebe?				

E. Osmišljavanje programa fokusiranih na mlađe

U ovom dijelu opisane su procedure koje UN-ove agencije koriste za uključivanje pitanja mladih u njihove programe. Prepoznaje li agencija raznolikost mladih ljudi? U kojoj mjeri su mladi uključeni u proces osmišljavanja programa?

- UN-ov program se bavi potrebama mladih iz marginaliziranih i ugroženih grupa.

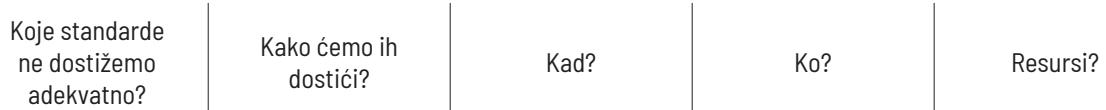
	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. jesu li dostupne sveobuhvatne informacije o ciljnim grupama, što se posebno odnosi na marginalizirane grupe?				
b. ima li projektno osoblje razvijenu svijest o potrebama i pravima mladih i kapacitet da se na odgovarajući način bave ovim pitanjima?				

- UN-ov program osigurava učešće mladih u planiranju, implementaciji, monitoringu i evaluaciji.

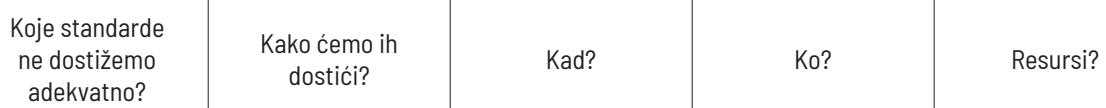
	DA, DOVOLJNO	DA, ALI NEDOVOLJNO	NIJE ADRESIRANO	AKO NIJE ADRESIRANO OBJASNITE ZAŠTO
a. Učestvuju li mladi u strukturiranim diskusijama tokom faze planiranja?				
b. Osmišljavaju li mladi planove rada u saradnji s odraslima?				
c. Daju li mladi povratne informacije i komentare u procesu izrade plana rada?				
d. Jesu li mladi predvodnici aktivnosti?				
e. Da li mladi doprinose i utječu na ishode?				
f. Pružaju li programi prilike za komunikaciju mladih s vršnjacima i s odraslima?				
g. Donose li mladi i odrasli odluke zajedno?				
h. Jesu li mladi uključeni u odabir indikatora koji će se pratiti i organiziranje načina praćenja?				
i. Jesu li mladi uključeni u prikupljanje informacija, analizu i izvještavanje?				
j. Jesu li mladi uključeni u sastanke o napretku aktivnosti?				

Logički okvir za akcioni plan

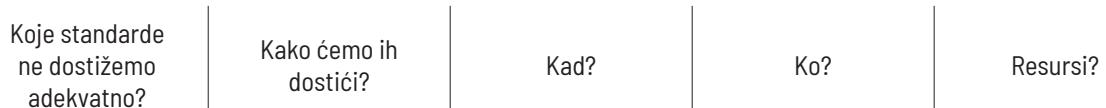
- Zajedničke vrijednosti

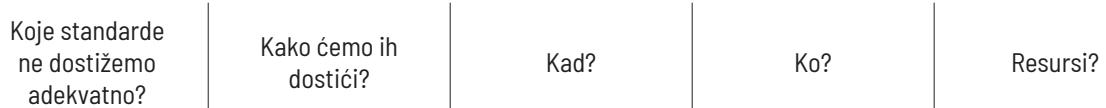
- Organizacijski kapacitet

- Selekcija, angažiranje i održivost

- Uloge i odgovornosti

PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA ZA RAZVOJ MLADE RADNE SNAGE U BOSNI I HERCEGOVINI

U nastavku su opisani strateški ciljevi i planirane aktivnosti iz dokumenta Prilike za mlade koje se mogu prilagoditi bh. kontekstu. Prenesen je neizmijenjen tekst iz plana za mlade.³¹

CILJ 1: SARADNJA I KOORDINACIJA - PROMICANJE KOORDINIRANIH STRATEGIJA ZA POBOLJŠANJE ISHODA ZA MLADE.

Podcilj 1: Uskladiti i pojednostaviti smjernice za programe za mlade na nivou BiH

- Usaglasiti aktivnosti s državnim planovima i strategijama koje se dotiču pitanja mladih.
- Prepoznati prilike za usaglašavanje definicija u različitim programima.
- Prepoznati prilike za usklađivanje programskih kriterija.
- Prepoznati prilike za usklađivanje jezika koji se koristi u grantovskim procedurama te pristupa zasnovanih na dokazima (primjer: definicija pozitivnog razvoja mladih).
- Identificirati mogućnosti za razvoj zajedničkih alata za mjerenje, strategija ocjenjivanja i zajedničke odgovornosti za ishode.
- Pojednostaviti administrativne i druge procedure za izvještavanje korisnika grantova.
- Koristiti web stranice za uključivanje interesnih strana i prepoznavanje mogućnosti za usklađivanje.

Podcilj 2: Koordiniranje izrade i finansiranja programa za mlade na državnom, entetskom, kantonalnom i lokalnom nivou.

- Prepoznati mogućnosti za finansiranje programa kako bi bili komplementarni, bez preklapanja aktivnosti te prepoznati prilike za javno-privatna partnerstva koja će podržati programe za mlade zasnovane na dokazima.
- Javne pozive za finansiranje osmisliti na način koji će aplikantima omogućiti dovoljno vremena da uspostave i razrade saradnju, što uključuje vrijeme za planiranje, period koji prethodi implementaciji i višegodišnje finansiranje.
- Iskoristiti sredstva s nivoa entiteta (npr. za tehničku pomoć, istraživanje ili izradu programa).
- Korištenjem javnih poziva i drugih strategija potaknuti saradnju na entetskom, kantonalnom i lokalnom nivou te implementaciju sveobuhvatnih, međusektorskih pristupa prilagođenih svakoj pojedinačnoj lokaciji.

³¹ <https://youth.gov/pathways-youth-strategic-plan-federal-collaboration>

- Potaknuti izradu sveobuhvatnih strateških planova za lokalne zajednice i drugih dokumenata koji će olakšati saradnju na poboljšanju ishoda za mlade u različitim segmentima.
- Olakšati razmjenu podataka među sektorima, istovremeno štiteći privatnost, kako bi partneri mogli odgovoriti na ključna pitanja i osmislići odgovarajuća rješenja.

Podcilj 3: Koordinirati tehničku podršku kako bi dostupni resursi bili iskorišteni.

- Prepoznati mogućnosti za pružanje tehničke pomoći korisnicima grantova u svim programima kako bi se postigla održivost, kvaliteta i bolji ishodi za mlade.
- Koristiti informacije iz međusektorskih istraživanja i evaluacija programa kako bi se potaklo osmišljavanje sveobuhvatnih odgovora na međusobno isprepletena pitanja koja se tiču mladih.
- Ugraditi strategije za uključivanje mladih u sve vrste tehničke pomoći koja se pruža programima za mlade.
- Prepoznati prilike za koordinirano pružanje tehničke pomoći zajedničkom korisniku granta ili zajednici i omogućiti subjektima koji pružaju tehničku pomoć da po potrebi podrže i organizacije i pojedince koji nisu korisnici granta.
- Ispitati učinkovitost tehničke pomoći, pogotovo što se tiče implementacije programa zasnovanih na dokazima.

CILJ 2: INOVATIVNE STRATEGIJE ZASNOVANE NA DOKAZIMA: PROMICATI UPOTREBU INOVATIVNIH STRATEGIJA ZASNOVANIH NA DOKAZIMA NA DRŽAVNOM, ENTITETSKOM, KANTONALNOM I LOKALNOM NIVOU.

Podcilj 1: Podržati usvajanje i implementaciju strategija zasnovanih na dokazima.

- Identificirati modele finansiranja s nivoa entiteta koji će osigurati dovoljno sredstava i vremena za cijelovitu i uspješnu implementaciju strategija zasnovanih na dokazima.
- Promovirati usvajanje strategija zasnovanih na dokazima putem poziva za finansiranje, pružanjem tehničke pomoći i drugim načinima komunikacije s javnošću.
- Poticati izradu logičkih modela i teorija promjene u pozivima za dodjelu sredstava i unaprijediti programsko izvještavanje tako što će jednostavne izvještaje o rezultatima zamijeniti izvještavanje o validnim i pouzdanim mjerama trenutnih i dugoročnih ishoda za mlade i porodice.
- Uključiti organizacije i partnere koji se bave pitanjima mladih u diskusije o preprekama vjerodostojnom usvajaju i implementaciji pristupa zasnovanih na dokazima i razvijati strategije za prevazilaženje ovih prepreka.
- Poboljšati pristup pružatelja usluga informacijama o dostupnim resursima zasnovanim na dokazima kako bi se olakšao odabir programskih modela.
- Unaprijediti kompetencije stručnjaka koji rade s mladima kako bi mogli prepoznati i procijeniti dokaze koji su važni za donošenje odluka, te razmatrati odabir, implementaciju i prilagodbu praksi zasnovanih na dokazima u kontekstu pružanja usluga.

- Omogućiti pružateljima usluga pristup informacijama o implementaciji kako bi programi bili adekvatno replicirani, što podrazumijeva i saradnju entiteta na izradi standarda implementacije.
- Prepoznati prilike za pružanje tehničke pomoći kako bi se organizacije prilagodile i usvojile programe zasnovane na dokazima te ih implementirale na adekvatan način koji odražava svrhu takvih programa.
- Koordinirati aktivnosti vlasti usmjerene na prakse zasnovane na dokazima, uključujući dijeljenje informacija na konferencijama, web stranicama i webinarima.
- Ujediniti interesne strane u vladinom i nevladinom sektoru kako bi se usaglasili standardi (za dokaze i kriterije) koji će osigurati ujednačenu implementaciju.

Podcijel 2: Podržati inovacije i unaprijediti bazu dokaza kako bi se popunile postojeće praznine.

- Organizacijama i partnerima usmjerenim na mlade pružiti smjernice o tome koji su programi zasnovani na dokazima prikladni i učinkoviti za određene populacije.
- Prepoznati mogućnosti za pružanje tehničke pomoći koja će organizacijama omogućiti da uvedu inovativne pristupe i prilagode programe zasnovane na dokazima na odgovarajući način, a zatim procijene utjecaj tih programa i prilagodbi.
- Uspostaviti bazu znanja o implementaciji strategija zasnovanih na dokazima.
- Unaprijediti bazu dokaza o utjecaju saradnje i međusektorskih pristupa na poboljšanje ishoda za mlade te o utjecaju strategija uključivanja mladih.
- Istražiti načine da se skrati vrijeme između izrade učinkovitog modela programa, njegove implementacije i testiranja među različitim grupama kako bi se u konačnici mogao koristiti na širem području.
- Prepoznati prilike za korištenje entetskih sredstava za detaljne evaluacije postojećih i inovativnih modela programa kako bi se unaprijedila baza dokaza i popunile praznine.

CILJ 3: PARTNERSTVA I UČEŠĆE MLADIH: PROMICATI PARTNERSTVA I UČEŠĆE MLADIH KAKO BI SE NA TAJ NAČIN JAČALI PROGRAMI NAMIJENJENI MLADIMA

Podcijel 1: Promicati partnerstva mladih i odraslih kako bi se na taj način jačali programi i potaklo održivo uključivanje mladih.

- Koristiti društvene mreže i druge strategije za jačanje svijesti o perspektivama mladih, o pitanjima koja su mladima važna te o njihovom doprinosu društvu.
- Prikupiti i dijeliti informacije o različitim strategijama za uključivanje mladih.
- Prepoznati prilike za pružanje tehničke pomoći i mladima i odraslima kako bi učešće mladih bilo održivo.
- Nuditi mogućnosti za uključivanje mladih iz različitih sredina koji će ponuditi različite perspektive, uključujući mlade koji su posebno ranjivi i imaju najmanje prilika za učestvovanje u procesima donošenja odluka koje utječu na njihove živote i zajednice.
- Pomoći entitetima i kantonima u identifikaciji modela koji će promovirati više smislenih i učinkovitih načina za građanski angažman i liderstvo mladih.

Podcilj 2: Na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou pružati prilike mladima da razviju i primijene ključne vještine kao što su liderstvo i životne vještine.

- Razmotriti upotrebu poziva za dodjelu sredstava i drugih načina za poticanje omladinskih organizacija na sklapanje partnerstava i uključivanje mladih u osmišljavanje projektnih prijedloga, zapošljavanje, implementaciju, evaluaciju i druge aktivnosti.
- Podržati entitete u nastojanjima da mlade uključe u sastanke, planiranje, dodjeljivanje grantova i druge aktivnosti.
- Podržati pristupe koji omogućavaju rast i širenje učešća mladih, kao što je omogućavanje mladima da doprinose na državnom, entitetskom, kantonalnom, lokalnom i međunarodnom nivou.
- Potaknuti državne i entitetske vlasti i škole da uključe mlade u različite aktivnosti, i pruže im prilike za učenje i pokazivanje liderskih vještina.
- Ponuditi mladima mogućnost jačanja vještina, razmatranja različitih karijera i opcija za zaposlenje, i pružiti im priliku da postave ciljeve.

CRKVENI RAD S MLADIMA

Rad s mladima zasnovan na kršćanskoj vjeri može se definirati kao „usluge rada s mladima koje pružaju kršćanske organizacije, gdje se pojedincima i grupama daje prostor da razmišljaju o svom životu i svijetu u kršćanskom kontekstu”.³² Omladinski radnici obično podržavaju lični, društveni, emocionalni i duhovni razvoj mladih. To se događa van školskog konteksta - u vodu neformalnog obrazovanja na dobrovoljnoj bazi. Mladi mogu birati koliko i kako će biti uključeni. Cilj rada s mladima zasnovanog na vjeri je podizanje kršćanske svijesti među mladima i pružanje okvira za donošenje odluka koji je zasnovan na kršćanskim vrijednostima.

Rad s mladima kao profesija u crkvenom kontekstu uključuje iskustveno učenje, izgradnju odnosa i dijalog. Ulaganje u 'prostore' za rad s mladima prožete kršćanskim učenjima pomaže u razvoju kršćanske svijesti među mladima. Prostori u ovom kontekstu su mesta "koja prema mišljenju ljudi iz određene zajednice imaju historiju - to su mesta s kojima se ljudi emocionalno poistovjećuju i koja imaju poveznice s određenim grupama i aktivnostima".³³ Mladi u SAD-u su spremniji govoriti o vjeri, vjerovanjima i vrijednostima ako ih se potakne ili pozove da o tome govore. Kršćani cijene pomoći omladinskim radniku u promišljanju svojih uvjerenja i njihove savjete o postupanju u ličnom životu. Rad s mladima podrazumijeva aktivnosti različitog opsega - od malih grupa mladih u župama ili katoličkim školama, do velikih međunarodnih skupova, poput Svjetskog dana mladih. Skoro sve dijeceze i župe nude neki oblik rada s mladima, ali katolički rad s mladima postaje sve teži jer se broj vjernika smanjuje.³⁴

Proces obučavanja i stjecanja kvalifikacija može biti teži za katoličke omladinske radnike u usporedbi sa svećenicima i sekularnim omladinskim radnicima, i to zbog nedostatka obuka. No, pojavili su se mnogi sistemi za obrazovanje i obuku omladinskih radnika koji im omogućavaju učešće u programima za vjeroučitelje (kao što je Katolički certifikat za istraživački rad (eng. Catholic Certificate in Research Studies) u Ujedinjenom Kraljevstvu). Mnogi crkveni omladinski radnici učestvuju i u sekularnim obukama. Međutim, Crkvi još uvijek nedostaje formalni i priznati sistem obučavanja i priznavanja postignuća omladinskih radnika.

32 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13617672.2021.1991645?scroll=top&needAccess=true>

33 <https://www.jstor.org/stable/3511990?origin=crossref&seq=1>

34 <https://www.premierchristianity.com/opinion/churches-are-desperate-for-youth-workers-so-why-cant-they-find-any/5315.article>

KURIKULUMI I OBUKE ZA RAZVOJ MLADIH

U nastavku su navedeni razni resursi koji se tiču omladinskog rada i razvoja mladih iz različitih ciljnih grupa (npr. mladi s invaliditetom ili mladi u riziku), u različitim kontekstima i državama.

Resursi za omladinske radnike

- Osnove pozitivnog razvoja mladih: Kurikulum za profesionalne omladinske radnike³⁵
- Uključivanje mladih u liderstvo i učenje - Priručnik za programsko osoblje, nastavnike i lidere u zajednici, John W. Gardner Centar za mlađe i njihove zajednice³⁶
- 10 koraka za implementaciju programa za razvoj liderstva mladih³⁷
- USAID-ov priručnik za mjerjenje pozitivnog razvoja mladih: Praktični vodič za implementatore programa za mlađe³⁸
- Vodič za inkluzivno djelovanje i angažman javnosti³⁹
- Osnovne vještine za rad s mladima⁴⁰

Razvoj mladih u ruralnim i urbanim područjima i mladih koji pripadaju manjinama

- Izrada modela paradigme za razvoj omladinskog liderstva i učešća u zajednici: Utjemeljena teorija⁴¹
- Istraživanje aktivnosti mladih za prevenciju: Intervencija na više nivoa za povećanje efikasnosti i osnaživanje mladih u urbanim područjima⁴²
- Program osnaživanja mladih: Promicanje zdravih navika kod mladih pripadnika manjina⁴³

Obuke za omladinske lidere

- Priručnik za liderstvo Mreže mladih jugoistočne Evrope u BiH⁴⁴
- Sveobuhvatni trening za mlađe lidere s invaliditetom: Novi i poboljšani model foruma mladih lidera⁴⁵

³⁵ http://www.actforyouth.net/resources/pyd/pyd_pyd101curriculum.pdf

³⁶ <https://gardnercenter.stanford.edu/sites/g/files/sbiyb11216/f/YELL%20Handbook.pdf>

³⁷ https://www.arlingtondiocese.org/uploadedfiles/cda/page_elements/resource_cards/youth_ministry/resource_manual/leadership_development/7_10_steps_for_implementing_a_youth_leadership_development_program.pdf

³⁸ <https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2017/02/PYD-Measurement-Toolkit-Final.pdf>

³⁹ <http://www.seattle.gov/Documents/Departments/RSJI/GRE/IOPGuide01-11-12.pdf>

⁴⁰ https://us.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/66923_Sapin_Essential_Skills_for_Youth_Work_Practice.pdf

⁴¹ <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ955663.pdf>

⁴² <https://link.springer.com/article/10.1007/s10464-009-9231-2?noAccess=true>

⁴³ https://www.marquette.edu/youth-empowerment-program/_media/downloads/yep.pdf

⁴⁴ https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-1611/SEEYN%20LEADERSHIP%20HANDBOOK.pdf

⁴⁵ <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/004005991004200407>

Političko zagovaranje

- Jačanje pokreta: Kurikulum za uključivanje mladih u zagovaranje za donošenje politika – Udruženje školskih zdravstvenih centara u Kaliforniji⁴⁶

Finansijske obuke i preduzetništvo

- Svjetska banka: Preduzetničko obrazovanje i programi obuka širom svijeta⁴⁷
- Afrička unija - Promicanje preduzetništva mladih (sažetak politike), Afrika 2020.⁴⁸
- Podrška razvoju mladih: Resursi i finansiranje ekonomskog osnaživanja mladih⁴⁹

Programi formalnog obrazovanja mladih

- USAID na Bliskom istoku i u sjevernoj Africi (MENA): Programi za mlade u školama i zajednicama u sklopu MENA projekta

Državne/regionalne strategije i programi za mlade

- Programi osnaživanja mladih u Jordanu: Pristup i jednakost⁵⁰
- Državna strategija prema mladima Jordana (2019-2025.)⁵¹
- Strategija prema mladima Crne Gore (2017-2021.)⁵²
- Strategija prema mladima Srbije (2015-2025.)⁵³
- Državna strategija prema mladima Albanije (2007-2013.)⁵⁴
- Evropska agenda za rad s mladima: Završna deklaracija Treće europske konvencije omladinskog rada (2020.)⁵⁵
- Strategija Evropske unije za mlade (2010-2018)⁵⁶

Inicijative za zapošljavanje mladih

- INJAZ: Uključivanje privatnog sektora u poboljšanje zapošljivosti mladih u Jordanu⁵⁷

46 <http://www.schoolhealthcenters.org/wp-content/uploads/2014/03/Youth-Engagement-Policy-Advocacy-Curriculum.pdf>

47 <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/18031/9781464802027.pdf>

48 https://au.int/sites/default/files/documents/39541-doc-promoting_youth_entrepreneurship_in_africa_-_en.pdf

49 <http://ja-africa.org/wp-content/uploads/2017/12/Resourcing-and-Financing-Youth-Economic-Empowerment.pdf>

50 https://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4079&context=isp_collection

51 https://moy.gov.jo/sites/default/files/jordan_national_youth_strategy_2019-2025_english_compressed_1.pdf

52 https://montenegro.un.org/sites/default/files/2020-04/Youth%20Strategy%202017-2021_0.pdf

53 <http://mos.gov.rs/public/ck/uploads/files/Dokumenta/Omladina/zakoni-i-strateska-dokumenta/Nacionalna%20strategija%20za%20mlade%20-%20ENG.pdf>

54 https://www.youthpolicy.org/library/wp-content/uploads/library/Albania_2007_National_Youth_Strategy.pdf

55 https://www.eywc2020.eu/downloads/doctrine/WebforumVeranstaltungenWebsiteBundle:Media-file-79/B%26H_3rdEYWC_finalDeclaration.pdf

56 https://europa.eu/youth/strategy/strategy-2010-2018_en

57 <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/FINAL-INJAZ-Case-Study.pdf> https://moy.gov.jo/sites/default/files/jordan_national_youth_strategy_2019-2025_english_compressed_1.pdf

